

վա-
րու-
նե-
րը: Կարծես թէ և պատկերներ չար-
մարտը ընտրելով, նուրբ փո-
րագրութիւնը, թուղթն ու տպու-
մանը միասին մատակարարում են
վերաբեր աչքի դեղատեսակական վաշի-
քը, որ պատկերագրութիւնը հրատարակու-
թիւնների նպատակն է:

Այս համարի նկարներն ու պատ-
կերները թուով 19 են, որոնցից 9
բնագրի մէջ են գտնուում, 6 գեղա-
րուեստական բաժնում և 4 «Քնու-
թիւնը Հայաստանում» կոչուած մա-
տու:

Գեղարուեստական բաժնի պատ-
կերներն աւելի խնամքով են պատ-
րաստուած և գեղեցիկ են: Այս պատ-
կերներէջ հրաշալի են Այվադովսկու
«Եղիկուլէի» տեսարանը, Սեմիրադսկու
«Լոգանալուց առաջ» և Վիլնիւսի
«Հէքսաթիւ հերոսուհին»:

Եթէ «Արաքսի» գեղարուեստական
բաժնին մի առաւելութիւն ցանկեւ
կարելի է, որ և նրա դիրքի փո-
փոխութիւնը, պարզեւտ շատ նկարներ
գրելի փոքրագրի լինելու պատճառով
կորցնում են իրանց ազդեցութիւնը:

Գեղարուեստական բաժնի Հարու-
ստութեան անհամապատասխան է
դրական բաժնի աղբարութիւնը, թէ-
պէտ հրատարակելը իւր «Մի քանի
խօսք» վերադարձեցնում ազդի մէջ
բացատրութիւններէ: Կամենում տալ
«Արաքսի» այս Հատորի պակաս թիւ-
թիւնը մասին, բայց այդ բացատրու-
թիւնները վերաբերում են գրելի բա-
տուարութեան և ոչ բովանդակու-
թեան: «Արաքսի» հման հրատարա-
կութեան համար այն ստորագրութիւ-
նը, որ ունի այս Հատորը, փոքր չէ,
սակայն թէ ինչ նիւթից է կազմուել
այդ ստուարութիւնը, այդ առաւել
մեծ նշանակութիւն ունի:

Այն նշանակութիւնը, որ յարգելի
հրատարակելի տալիս է իւր հանդի-
սի ստուարութեան, կը ցանկանային, որ
նա տար աւելի բովանդակութեան,
որովհետեւ «non multa, sed mul-
tium» սկզբունքին պէտք է հետեւել
այսպիսի ձեռնարկութեանց մէջ:

Ահա «Արաքսի» այդ տարւածն Բ.
Հատորի նիւթերի ցանկը.

Մի քանի խօսք, Գարգիլի եպ.
Ստուանտեան, Գրիգոր Երզնկացի,
Մահ խորհիւն Նար-Պէյ արքեպիսկոպոսի:
Տեղագրական. Տաթևի վանքը, Ալբի
վանքը կամ Ս. Գեղարդ, Էրզն-Միլիթա-
րի վանքը, Հաղարծնի վանքը:

Բանաստեղծութիւններ. Հուրէր Հայ
վարդապետներին, Ս. Քամալեան:

Նկարագրական. Ստեփաննոս եպ. Մը-
խիթարեան:

Մատենադարան. Մեր խէչոս» Պ.

Պառնեան. Յ. Գոստանկի. Յիշատակա-
րան մեռել տանից (յաւելում):
Մատենադարան. Վոլոգոսի միջն.
Պարսկէ ճոյր, Հայաստանի, Գրգառանի, և
Միջագետքի վրայով Միլլէր Սիմոնի.
Լ. Ս.

Գեղարուեստական. Նկարներ մասին. Լ. Ս.

Նիւթերի ընդհանուր տպագրու-
թիւնն է. «մահացուցական» և «տե-
ղագրական» վաղը դէպի Հայկական
վանքեր:

Ստուանտեան Գ. Սրբազանի մա-
սին մանրամասն կենսագրութիւն է
խոստացուած, իսկ Նար-Պէյ սրբազանի
մահուան մասին տպուած է Գ. Պար-
սկէ մի ընդարձակ թղթակցութիւն:
Մարդ չգիտէ թղթակցի միամտու-
թեան վրայ զարմանալ, թէ նրա
անխորտակ ոգու:

Նա աւելի սուր Հայնացը ունի դրա
փոխարէն ամենապատիւ պատրիարքի
գործած և չգործած յանցանքները
համար: Մենք անպայման շատագույն
չենք ամենապատիւ պատրիարքի բո-
ւոր գործող, սակայն անարդարութիւն
կը լինէր ձայն չբարձրացնել ապախի
Հանգամանքներում, ուր այդու մեղք
Համար նրան են մեղադրում:

Այդ թղթակցութիւնը «Արաքսի»
էջերին վաշի չէ:

Սրան հետեւում է մի երկուոր Հան-
գուցեալ խմբագիր Գրիգոր Արծրու-
նու մասին:

Մահացուցականները ընդարձակա-
գուն է Ստեփաննոս եպ. Միլիթա-
տուարութեան և ոչ բովանդակու-
թեան կենսագրութիւնը, որ «Արաք-
սի» լաւագոյն չորսուածներէ մէկն է
իւր հարուստ բովանդակութեամբ:
Այս յօդուածի մէջ հետաքրքրական
է Ստեփաննոսի թեմի վիճակա-
գրութիւնը:

Ընդարձակ տեղ են բռնում այս
Համարի մէջ մի քանի վանքերի Հա-
կիրճ նկարագրերը:

Այս տեղագրութիւններն ըստ մեծի
մասին ակնհայտօրէն նկարագրութիւ-
ններ են, որ Համարում են պատմա-
կան ծանօթութիւններով, Բոյոր նկա-
րագրները և Հայաճեղով են գրու-
ած, մէկի մէջ անցնալիս նուիրու-
ած մասն է շատ Համառոտ, միւսի
մէջ ներկան է անտես արած: Ինչու
է լիւրտած Տաթևի վանքի այժմեան
նորոգութիւնը որ Երզնէի Գոստանկի
համար հետեւի:

Այդ վանքի մասին խօսելով Հե-
ղինակը վանքի անուան բացատրու-
թիւնը չէ գտնում, մինչդեռ ինքն է
նկարագրում, որ եկեղեցին այժմ Քէ
է փորուած, «Warum schweifen in
die Ferne, denn das Gute liegt
so nah!»

Բանաստեղծական բաժնին աղքատ
է և հրատարակած միակ բանաստեղ-
ծութիւնն ևս տեղի «արձակ» դատու-
թիւնն է:

Մատենադարան բաժնի ևս ա-
ռանձնապէս հարուստ չէ, Պառնեանի
«Խէչոս» այն անկողին ու անկողն
գլուխներէ մէկն է, որ ծանօթ է
մեզ նոյն Հեղինակի վէպերը:

Այս անգամ էլ երևում է Պառնեան-
ըն ինչպէս նա մեզ ծանօթ է, նիւ-
թը պատրաստ է նրա սուր լիւրտու-
թեան մէջ, բայց նա այդ նիւթը ոչ
մշակել է և ոչ գեղարուեստական
զարման, այլ լիւրտութիւնը անկապ
թղթի վրայէ առել և Հրատարակելի
ուղարկել: Չատ թող է մանաւանդ
նկարագրութեան եղանակը, որ մի
ընդլիմախօսութեան ձև ունի. աւե-
լի լաւ է լիւրտ, ուր նա գուռառ-
բանութեան աւելի է հետեւել:

Ուշագրութեան արժանի է Միլլէր
Սիմոնի ծանապարհորդութեան մա-
տենախօսութիւնը:

«Արաքսի» մի փոքր աւելի Հա-
րուստ բովանդակութեամբ արժէ որ
ամենագեղեցիկ և ընտանեկաններ
ները դարձնեն:

Ն. Բ.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՍՈՍՐՈՅՆԻ ԳՈՍՊԵՐ
ԵՐԿԻՐԸ
(Սկզբնական)

Միջնակ այսօր անպայման մնացող մեր
ժողովրդական երգչուհիներէ մէկն է
Երգչուհի Սոսրոյն Գոսպերը, որ երգելի
մէջ ինքն իրան անուանում է Ալիս-Օ-
լա, այսինքն ներկարարի օրդի: Մեր
ունեցած կենսագրական տեղեկու-
թիւնները սորա մասին շատ անըա-
ւարտ են: Գիտենք միայն որ նա
մեր ժամանակակից մարդ չէր և աղ-
բում է եղել թիֆլիսում դեռ այն
նահապետական կեանքով, երբ ու-
սաց քաղաքակրթութիւնը տախկալի
բուն չէր գրել եր ժողովրդի մէջ:

Սոսրոյն ցեղը թիֆլիսում յայտնի
է, թէ և այնքան էլ հին չպետք է
լինի: Ըստ մեր ժողոված աւանդու-
թեանց ցեղի ներկայացուցիչը գաղ-
թած եկած է Պարսկա-Հայաստանից
կամ, աւելի հաւանական է կարծել,
Երևանի աշխարհից: Երբ է կատա-
րուել այդ գաղթականութիւնը —
յայտնի չէ, միայն թէ անցնող դարու
վերջերում, քաղաքի Ս. Նշան եկե-
ղեցւոյ Հիստորիկոսը, այսինքն դէպի
քաղաքի արտաքին պարիսպը, եղել

է մի թաղ «Սոսրոյնի անունով, ուր
բնակվում է եղի Սոսրոյնից քանի մի
հիւրի բաժանում» գեղարուեստը:
Որպէս Համեմատաբար նորակներ
(ըստ վրաց — «ნაწილობრივ»), Սոսրոյն
չեն ներմուծում թիֆլիսի այն 74
բնիկ գեղարուեստների ցանկում, ո-
րանց ուսաց աշուրութիւնը պարզաւ-
ած է «տեղական» պատուաւոր քաղա-
քացւոյ տիրոջ: Այսու ամենայնիւ,
քանի որ ցեղի անունով կոչվում է
եղի մի թաղ, ասել է՝ որ նա բաղ-
մամբը է եղել և «նախ», այսինքն
բաւականաբար կարողութեան տէր:
Վերջին ներմուծութիւնը մասամբ
Հատուածում է ինքը երգչի Սոսրոյնից
Գոսպերը, կոչվել իրան «Երգչու-
հի» (Ալիս-Օլան), իսկ ներկարար-
ները Հին ժամանակ ասիական քա-
ղաքներում դարձնողները լիւրտ ամե-
նաւորել է Հարուստ դատակարն
էին կազմում, իսկալով գրեթէ նոյն
գեղը, որ վիճակուած է այսօր Եր-
վարում նմանօրինակ գործարանա-
տեղերին:

Գրականութեան մէջ Սոսրոյնից Գոս-
պերի կամ երգչի Ալիս-Օլանի մա-
սին ոչինչ տեղեկութիւններ չկան:
Սորա անունն առաջին անգամ լի-
ւում է Հանգուցեալ Գեորգ Ալիք-
դեանը իւր «Մայր-Նովա» պա-
տուական հրատարակութեան լաւա-
ջարանի մէջ, ասելով՝ «Բայց ասողն»
« բուն մէջ թիֆլիսի քաղաքացին է՝
« չէ թաղերի իւր շնորքը: Դա-
« լոնց Բաղրասարն ու Ալիս-Օ-
« լան» լոնց Գոսպեր» շատ
« սիրուն բաներ ունին ասած»: Նոյն
յառաջարկինք երևում է, որ այդ և
դոյս նման շատ ուրիշ «սիրուն բա-
ներ» ժողովածու գտնվում են ե-
ղի անմուծանալի աշխատանքի Սոսր-
դեանի ձեռքում, բայց նորա կան-
խաւս վախճանից լիւրտ ժառանգ-
ների ձեռքում անհետացել են: Այս-
կերպերն Ալիս-Օլանի երգերից,
իւրի նմուշ, միայն հետեւեալ չորս
տողն է լաւաջ բերում

Երկու երգի մէջն թէ նրդիլ է սէր,
Սի օր աստածներ է, պէտք է խօսի խէր,
Մէկ մէկումն չլինի, չմնան անտէր,
Աւա օրն անց կու կենայ, — դիմ ան ու
վաշ վաշ:

Այս երգն իսկապէս մեզ անձանթ
է, բայց մեր ձեռքում եղած «Խաղի-
ր» ժողովածու տեղերից պարտք ենք
Համարում տպագրութեան տալ Սոս-
րոյն Գոսպերի կամ Ալիս-Օլանի
հետեւեալ չորս երգերը նոյնութեամբ
որպէս մեր ձեռագրում կայ:

Երկու երգի մէջն թէ նրդիլ է սէր,
Սի օր աստածներ է, պէտք է խօսի խէր,
Մէկ մէկումն չլինի, չմնան անտէր,
Աւա օրն անց կու կենայ, — դիմ ան ու
վաշ վաշ:

Այս երգն իսկապէս մեզ անձանթ
է, բայց մեր ձեռքում եղած «Խաղի-
ր» ժողովածու տեղերից պարտք ենք
Համարում տպագրութեան տալ Սոս-
րոյն Գոսպերի կամ Ալիս-Օլանի
հետեւեալ չորս երգերը նոյնութեամբ
որպէս մեր ձեռագրում կայ:

Երկու երգի մէջն թէ նրդիլ է սէր,
Սի օր աստածներ է, պէտք է խօսի խէր,
Մէկ մէկումն չլինի, չմնան անտէր,
Աւա օրն անց կու կենայ, — դիմ ան ու
վաշ վաշ:

Այս երգն իսկապէս մեզ անձանթ
է, բայց մեր ձեռքում եղած «Խաղի-
ր» ժողովածու տեղերից պարտք ենք
Համարում տպագրութեան տալ Սոս-
րոյն Գոսպերի կամ Ալիս-Օլանի
հետեւեալ չորս երգերը նոյնութեամբ
որպէս մեր ձեռագրում կայ:

Երկու երգի մէջն թէ նրդիլ է սէր,
Սի օր աստածներ է, պէտք է խօսի խէր,
Մէկ մէկումն չլինի, չմնան անտէր,
Աւա օրն անց կու կենայ, — դիմ ան ու
վաշ վաշ:

Այս երգն իսկապէս մեզ անձանթ
է, բայց մեր ձեռքում եղած «Խաղի-
ր» ժողովածու տեղերից պարտք ենք
Համարում տպագրութեան տալ Սոս-
րոյն Գոսպերի կամ Ալիս-Օլանի
հետեւեալ չորս երգերը նոյնութեամբ
որպէս մեր ձեռագրում կայ:

Երկու երգի մէջն թէ նրդիլ է սէր,
Սի օր աստածներ է, պէտք է խօսի խէր,
Մէկ մէկումն չլինի, չմնան անտէր,
Աւա օրն անց կու կենայ, — դիմ ան ու
վաշ վաշ:

Այս երգն իսկապէս մեզ անձանթ
է, բայց մեր ձեռքում եղած «Խաղի-
ր» ժողովածու տեղերից պարտք ենք
Համարում տպագրութեան տալ Սոս-
րոյն Գոսպերի կամ Ալիս-Օլանի
հետեւեալ չորս երգերը նոյնութեամբ
որպէս մեր ձեռագրում կայ:

Երկու երգի մէջն թէ նրդիլ է սէր,
Սի օր աստածներ է, պէտք է խօսի խէր,
Մէկ մէկումն չլինի, չմնան անտէր,
Աւա օրն անց կու կենայ, — դիմ ան ու
վաշ վաշ:

Այս երգն իսկապէս մեզ անձանթ
է, բայց մեր ձեռքում եղած «Խաղի-
ր» ժողովածու տեղերից պարտք ենք
Համարում տպագրութեան տալ Սոս-
րոյն Գոսպերի կամ Ալիս-Օլանի
հետեւեալ չորս երգերը նոյնութեամբ
որպէս մեր ձեռագրում կայ:

Երկու երգի մէջն թէ նրդիլ է սէր,
Սի օր աստածներ է, պէտք է խօսի խէր,
Մէկ մէկումն չլինի, չմնան անտէր,
Աւա օրն անց կու կենայ, — դիմ ան ու
վաշ վաշ:

Այս երգն իսկապէս մեզ անձանթ
է, բայց մեր ձեռքում եղած «Խաղի-
ր» ժողովածու տեղերից պարտք ենք
Համարում տպագրութեան տալ Սոս-
րոյն Գոսպերի կամ Ալիս-Օլանի
հետեւեալ չորս երգերը նոյնութեամբ
որպէս մեր ձեռագրում կայ:

I
(ԳԱՐԵՆՆԱԿ (2) — ԵՂՆԱԿ)

Ենթ, բուն էջնէն մի գծով, ընդի-
նում են մեր գոգայ, գոգայ.
Կենքս բուն ձանգի կու քանդի,
վերջն ըն խէր գոգայ, գոգայ.
Գուգայ թէրք ունիս՝ այն, բոյորքն
շարվիլ է խալի գոգայ, գոգայ.
Թաք դուն ընիս իմ իղբալի՝ իմ ասայ
բուն մէջն գոգայ, գոգայ.
Սօր մօղ մարթիւն դարդի՝ էհայ, ջուգայ
էհիլիս հոյս կէհայ՝ գոգայ, գոգայ,
Եարիս էրաղուս տէհայ, նոստած մօտ
էր՝ գոգայ, գոգայ.
Թաղուք իս՝ արուակի դուս, ալքերդ
ճով, ունքերդ թուս, գոգայ, գոգայ.
Իմ գուլիս բուն չարի փուխ, ապրիս իմ
Համար, գոգայ, գոգայ.
Թաք սիրէկան քեզ մօղ պատկիմ, պառլո-
ճընիս լիւր ճարվիմ, գոգայ, գոգայ,
Գապարս քեզ մօղ խիթարվիմ, դառնում
բուն տէրն, գոգայ, գոգայ.

II
(ՄՈՒՆԻՍԻՏԵՐ — ԹԵՔԻՍ)

1 Աստուած՝ քեզ մօղ խիթարք ունիմ
կատարէ, կատարէ.
Ինձի հայ տուր՝ կերպրիլ իմ հայակէն,
Իմ ձանգիմէն մարդկիւմ, դուն ուղղէ-
Արցիլի իմ մարդարիս՝ հայակէն.

2 Իմ մտքումս միջքն ու վարքս թէ
բաշիմ, բաշիմ.
Տէր իմ՝ ընկալ՝ մեղաւոր իմ թէ բաշիմ.
Ընկերուսն, Համաշէմէն թէ բաշիմ,
Վուչ դարդիմ դատաստանէ՝ հայակէն,
(Այստեղ մէկ տուն պատմութիւն):
4 Ալիս-Օլան՝ ապ անունդ հա՛ Գոսպար,
Հարկաւոր է՝ նամուր պահէ՛ հա՛ Գոս-
պար.
Վարքս ունցիլ դրախտի՝ մէջն՝ հա՛
Գոսպար,
Հիւսու կացի դժուրք կրակէ՛ հա՛
Գոսպար.

III
(ՄՈՒՆԻՍԻՏԵՐ — ԵՂՆԱԿ)

1 Սիր գոգայ՝ դուն մէնակ մի մանգայ,
Վուր իմ գլխին առնց քեզիլ չը բան
գայ.
Դարքս դարան աշխարք է աշխարք
ընդայ.
Խնդուր Համար սէրդ ստուածս տընդայ.
Յուսող Համար ինչպէս մի անտէ խնդայ.
Անու խնդայ հուտ ունիս, միայ
խիլի փուտ ունիս, էրեւոյ սիւսայ շարած,
խալիլդ պուտուտ ունի, դատաս՝ մանգ-
իլդ արմալիլ՝ դախանդ աչ.
2 Ինչ քեզ տեսա՛ Խնդուր դէսը ջանի
չիմ,
Դարձ կար էլա՛ թէ իսկի իմ բանի
չիմ.
Սիրտս պառա՛ մկամ՝ նով ջվան ես
չիմ. . .
Նով ջուանին եար պիտի, իրան

Էհիլար պիտի, ամէն վատ խրատ տան
սար բարիքին (2) չար պիտի, վատ ճան-
փէն բուն սիրդիլ թուանդն աչ.
3 Թաք, սիրէկան, ես բուն ջանին դու
ընիմ.
Ծաղ քեր (Հայր ?) չունիս, ես քեզի
դարու ընիմ.
Դուն կարմիր վարդ, ես խալայ բլուռ
ընիմ.

Բլուռ իմ՝ դար քաշում իմ, ջանս
ուղուրիլ մաշում իմ, հար վաղի՝ դուռ
կտրում իմ՝ անուրդով եաշում իմ, վա-
խեւում իմ ես չունիմ դախանդն աչ.
4 Նմալու զիւրար, ես քեզ աւել տէր
չունիմ.
Իմն դուն իս՝ եար եարի հիւ սէր չունիմ,
Ես աշխարհէս առանց քեզի խէր չունիմ.
Սէն-թամահուլին աչ, մեղ մեղաւոր —
բարութիւն աչ, քեզ հիւ մէ խիթարվիմ —
ուսմը ու վախելութիւն աչ, լիւրդ բլու-
ճընիս — պառլոսիլ բարեհայ.
5 Ալիս-Օլան՝ եար աշխարիս թալին
աչ,
Ջուտ ճար կանէ, թէ՛ սրտիլ մէջ խա-
լին աչ.

Վաղ փլանայ, ով քեզ ըն խալինայ.
Խալին սիրտն խար կուլի, օրն դար-
բէդար կուլի, Ալիս-Օլան անհուգ կայ
մէջ օր քեզ էլ՝ ճար կուլի — կարելի է
եարդ նրդիլ բուն ձանգը:

IV
(ԹԵՔԻՍ)

1 Խիլքն ու բարդն իրար ընդդէմ խօ-
ւեցան.
Խիլքն ասաւ բարդին — չունիս հան-
գանակ.
Առանց միտք կու մանգա՛ տիղիլ չիս
ձանթ.
Վուրիլ նստի՛ միանգամայն անբանակ.
2 Բարդն ասաւ խիլքին — միթէ՛ բուն
Հատն իմ.
Դուն տանջար, վիշտ իս — ես մէ՛ ա-
ղատ իմ.
Ես պարտի միջին դատաստան՝ դատիմ.
Դուն դրան կանգնած՝ ճառալի նը-
մանակ.

3 Խիլքն ասաւ — մէ խօսքի չես, մէ՛
բանի.
Ձիմ հաւատա՛ Հաստատ մնա՛ մէ տանի.
Ես Աստուծո՛ վալիլ իս՝ դու աստանի.
Քեզ վուչ մէ երես կայ, վուչ մէ ժա-
մանակ.

4 Բարդն ասաւ — օվ խիլք՝ խալիլիս ու
Հայրտ.
Ինձի խիլքէ — քեզիլ էս է պարտ,
Պուտը կուտուս՝ ապրիլ ըն կամ մարտ,
Աշխարս չալ դանկ — ես մէկ սուր դա-
րիլ արմալիլ՝ դախանդ աչ.

5 Խիլքն ասաւ բարդին — իմացի դիտիմ,
Ես անգամներ ունիմ՝ շնորք ու ար-
քիմ,
Դուն մէ գուռը սէլաւ իս ստախիլիս,
Կուգաւ կուանցիկեան՝ տեղիլ չկայ փախ.
6 Բարդն ասաւ — քեզ մէ՛ քննում բանիլ
կօնիմ.

Աղէքսանդր վեր կացաւ, տատանուե-
լով դէպի վերաբուն գնաց և հանցե-
ղիւնից մահաբեր տարձնակը: Նա նա-
չեց նրան և դրացն, նրա մարդը փա-
քաղուեցան և նա անդիտակցեցին դէպի
Մարիամը գնաց:

— Բեր, բեր, այլ ահարկու գէնքը,
որ մեզ շուտով լաւագոյն աշխարհ պիտի
տանի, բայց պէտք է աղօթել՝ դու էլ
տեղի, ահա աստուր, ցատակի վրայ,
ձեռքդ դիր վրայ, մի ձեռքով դրիլի
ինձ, ամուր, աւելի

Типографія И. Мартиросіянца, на Орбел. ул. д. № 1—2